

JENNIFER CODY EPSTEIN

Az el nem
küldött levelek

Berlin, 1933

Ahogy a náci párt egyre nagyobb önkénnyel irányítja a várost, Ilse és Renate barátsága hirtelen ostromzónába kerül – és mivel Ilse egyre jobban bevonódik a Hitlerjugend mozgalomba, egyszer csak a készülő nagy vihar két ellentétes oldalán találják magukat. A nürnbergi törvények arra kényszerítik őket, hogy konfrontálódjanak a rég eltemetett múlttal, ami végül katasztrofális áruláshoz vezet.

East Village, 1989

Ava Fisher és anyja, Ilse között sosem volt jó a viszony. Túl sok kérdés feszült közöttük. Kicsoda Ava apja? Hol volt Ilse a háború alatt? Miért hagyta egyetlen gyermekét egy német árvaházban a háború utolsó hónapjaiban?

Egy nap Németországból megérkeznek Ilse hamvai és velük számos el nem küldött levél. Címzettjük bizonyos Renate Bauer, aki anyja gyerekkori barátnője volt. Ahogy Ilse leveleiből feltárul a sötét múlt, Ava mélyebben belemerül egy nő életének történetébe, akit sosem ismert igazán.

Mont Blanc
válogatás

JENNIFER CODY EPSTEIN

az Asian Pacific American Librarians Association honor-díj kitüntetettje volt 2013-ban regényíróként. Írt a The Wall Street Journal, a Mademoiselle, a Vogue, a Self és sok más lap hasábjaira. A Columbia Universityn végzett kreatív írás szakon, valamint a Johns Hopkins School nemzetközi kapcsolatok szakán szerzett MA diplomát. Brooklynban él férjével és két lányával.

Tudjon meg többet a könyvről:

www.jennifercodyepstein.com

www.facebook.com/MontBlancValogatás

www.facebook.com/DreamKonyvek

„Az el nem küldött levelek egyszerre egy lenyűgöző családi dráma és egy utazás a történelem egy sötét periódusába. Teljesen más szögből mutatja be a II. világháborút. A székedhez szegez, borzongva olvasod.”

Refinery29

„A náciizmus és öröksége élénk, tökéletes ábrázolásban.”

Kirkus Reviews

„A történelmi háttér teszi ezt a regényt egyszerre gyönyörűvé és kétségbeejtővé. Epstein a háború előtti, 1930-as évekbe visz vissza, ahol a széles narratíva tragikus eseményeket és borzalmas örökségeket tár fel... és a jövő nemzedékeinek lehetőséget ad a megváltásra, az örömré.”

BookPage

„Szívsajdító, bravúros történelmi regény... Ember bánik emberrel embertelenül, de Epstein regénye a megbocsátás megváltó erejét mutatja be élénken és hatékonyan. Magával ragadó regény. Megérdemelten lesz sikeres.”

Publishers Weekly

„Barátság, női sors és a náci Németország szörnyű öröksége egy igazán bensőséges, következetes regényben.”

USA Today

„Ez a mű a barátság, az árulás és a múlttal való megbékélés elmélyült ábrázolása.”

Booklist

JENNIFER CODY EPSTEIN

*Az el nem
küldött levelek*

— részlet —

Ava

1989

*G*yűrt takarók tengerében fekszik, fehér csomagöltő habszivacs rudacskák és borítékjaikból egyre hevesebben kirángatott régi levélpapírok között. Az ágy masszív. Ugyanaz: nehéz tölgyfa fejtámla, ugyanaz a foltos, besüppedő matrac, amin aludt, amin gyermekét szoptatta és olvasott és rajzolt több mint egy évtizedig; az egyetlen hely, ahol igazán pihenni tud. És mégis, ebben a pillanatban valahogy ellebeg róla és keresztülzuhan rajta; egyszerre súlytalan és süllyed, mint a kő.

Olvasószemüvegét a fej tetejére tolva Ava Fisher felhúzza térdét a mellkasához. Arca feszült áradó, apadó és ismét áradó könnyeitől kivörösödött. Az utolsó leveleket az ágyra dobja. Nézi a napban fürdő helyiséget, ami egyszerre grafikusműterem és hálószoba. Csodálkozik, hogy minden ugyanúgy néz ki, mint egy órával korábban, miközben abban az egy órában az egész világa kifordult és durván ráborult. És mégis, az illusztráció, amin dolgozott, még ott van a rajzasztalon, az egyik sarkát egy tányér tartja, amin érintetlen lekváros piritós hever, a másik sarkát hidedg, *Drink Me* feliratú kávécsésze. Pár szem csomagoló-habszivacs, ami a doboz feltépésekor, abban a lázas izgalomban leesett, még mindig ott hevert a bolyhos szőnyegen, mint megannyi leve-

gővel telt, lehullt csillag, furcsa, lukacsos csillagképekben a kopott, sötétbarna égen.

Ava érzelmi szétesésének teljes bizonyítéka azonban az ágyon látható. Az ágyon gyűrött a lepedő, az ágynemű, a párnák nem egyformák, a rakott ágyszegély poros, az ágytakaró molyrágtta; már régen abbahagyta a dohányzást, a dohányszag azonban évekkkel később is maradt. Az ágy, rajta a már üres Luftpost doboz, amit lánya vett át a futártól nem sokkal korábban, és némi érdeklődéssel vitte el Avának. (*Brémából van. Itt nőttél fel, ugye?*)

Az ágy, amin Ava a dobozzal az ölében olyan sokáig várt, hogy óráknak tűnt. Azt várta, hogy Sophie elmenjen, mert találkozója volt a barátaival. Addig várt, amíg meg nem hallotta, hogy lánya műanyag talpú cipője lefelé kopog a lépcsőn, aztán kilép a Second Avenue járdájára. Ekkor letette a dobozt, de csak annyi időre, hogy az ablakhoz ugrott és figyelte, ahogy a tizenhárom éves lány vonul. Keze a kockás férfimellény zsebében, walkman fejhallgatója ezüstösen csillant a napfényben.

Az ágy, ahol nem döbbenettel, inkább az elfogadó beletörődés melankóliájával elolvasta az ügyvéd rövid, hivatalos írását:

Sehr geehrte Frau von Fischer:

Édesanyja ügyvédjeként és kijelölt vagyongazdálkodóként sajnálattal értesítem, hogy édesanyja – Ilse Maria von Fischer – április huszadikán a méhrákkal folytatott hosszú küzdelem után elhalálozott.

Végakaratainak megfelelően mellékelten küldöm a földi maradványait tartalmazó urnát, és kérem, hogy a küldemény kézhezvételét e levél fejlécében megadott telefax- vagy telefonszámok valamelyikén nyugtázni szíveskedjék. Amennyiben jelen küldemény átvételét megerősíti, továbbítjuk Önnek öröksége többi részét, amely körülbelül 71 000 német márka. Amennyiben jelen küldemény átvételét személyesen nem erősíti meg, meghatalmazásom szerint az összeget az Ön édesanyja által választott, The Blue Card nevű jótékonyági szervezetnek kell átadnom.

Mellékelek továbbá néhány levelet, amelynek átadására édesanyja szintén megkért, és kérem, ezek kézhez vételét is megerősíteni szíveskedjék.

Kérem, fogadja őszinte részvételemet!

Tisztelettel:

Bernard Frankel, ügyvéd

Ava hátát mereven a fejtámlának támasztva ült, és ismét rákényszerítette magát, hogy felfogja a lehetetlennek tűnő összefüggéseket anyja földi maradványai és a Tupperware-stílusú edény között, amit egy órával korábban a habszivacs rudacsókák közül vett elő. Az anya – aki elkerülhetetlenül gyötrelmes, fájó gondolat – és az érdes por között, amit megérintett, amikor felfejezte a tartály tetejét. Nem volt Ilse-illata; nem lehetett érezni rajta azt a jellegzetes arcszappan illat, 4711 kölni és enyhe izzadság elegyet. És egyáltalán nem úgy nézett ki, mint ő; Ava tudatában az anyja örökké tejfehér bőrű, izmos, aranyhajú, ezüstszürke szemű nő. És mindenek felett nyomasztóan *túl-sok-belőle*.

És mégis, amikor a hamvak mélyére nézett, megértette az ügyvéd szavainak igazságát: szó szerint csak ez maradt az anyjából, Ilse von Fischerből; a jelen nem lévő, jegeces szülőből, aki a háború idején elhagyta Avát a térbeli világban, utána pedig érzelmileg is; aki tizenkét éve ebben a lakásban hagyta őt, miközben Sophie a kiságyában sírt. És bár Ava szomorúan döbbszent rá, hogy az asszony már nem él és mozog, ez a tény végső soron nem okozott döbbenetet; mert Ava számára Ilse már 1977 forró nyarán megszűnt létezni. Igen, pár évig még időnként jöttek tengerentúli hívások, amiket Ava nem sokkal azután bontott, hogy Ilse kurta hallózását meghallotta. Egy ideig hosszú időközökkel jöttek képeslapok, levelek, néha egy kis csomag, amiket Ava felbontatlanul visszaküldött Brémába. Ám amikor Sophie már elég nagy lett ahhoz, hogy felvegye a telefont és elolvassa a válaszcímet a borítékokon, Ava megváltoztatta a telefonszámukat, és a Western Unionnal táviratban küldött ultimátumot:

KONTAKTIERE UNS NICHT (HALT) DU BIST JETZT TOT (HALT)
NE KERESS MINKET (STOP) SZÁMUNKRA MEGHALTÁL (STOP)

Nem, nem Ilse földi maradványaitól tört rá a szédülésszerű sokk. Hanem a hátrahagyott szavak miatt: részletes, gondos beszámoló, tucatnyi borítékba zárva. *Mellékelek továbbá néhány levelet, amelynek átadására édesanyja szintén megkért*, ezt írta az ügyvéd, szinte mellékesen. Vajon az ügyvédnek tudomása van arról, hogy mit tartalmaznak ezek a levelek? Tudja, hogy lesújtó igazságok és hagyatékba adott vallomások vannak a borítékokban? Bár ami azt illeti, némelyik egyszerűen csak megerősítette Ava régi gyanúit. Az egyikben ez állt: *Heidelbergből kezdtem írni neked, egy régi börtönből, ahol azért tartottak az amerikaiak, mert megpróbáltak náciitanítani engem.*

Entnazifizieren! Ava csak pislogott a szokatlan és kissé abszurd íge láttán (mintha az erkölcsi rothadást úgy ki lehetne venni az emberből, mint egy perforálódott vakbelet!) De nem a meglepetéstől borzongott, hanem az önigazolástól. *Mindenki csatlakozott, mindenki belépett*, mondta Ilse, és vállat vont, de Ava mindig is érezte, hogy a háritás mögött mélyebb történet van.

Félretolta az ügyvédi értesítést, Ava újra végignéz levélhagyatékán. Mind sárgulni kezdett már, némelyik vastagabb a többinél; szanaszét hevernek a takarón. Mintha egyiket sem küldték volna el; mindegyiket ugyanannak a nőnek címezték:

*Renate Bauer
163 Eldridge St
New York, New York 10002
USA*

Ava először látta ezt a nevet: Renate Bauer. De az, hogy Ilse megszállottan írt ennek a nőnek, teljesen világos: az összes levél Ilse régimódi, enyhén gót betűs írásával íródott. A válaszcím az a ház a Schwachhausen soron, amiről Ava még mindig meglepő részletességgel álmodik: a gyerekszoba citromsárga fala, amit Ilse festett. A csorbult peremű zöld köcsög, amiben kettőjük fog-

keféi voltak. A faasztal sötét, kör alakú foltja Ilse hálósobájában; kiloccsant kávé, bor vagy víz maradványa.

A legközelebbi levelet veszi kézbe. A dátum: 1976 augusztusa. Ava lesimítja a két vékony ívet pizsamanadrágjának gyűrött lenvásznán; dohszag, molyirtószag, leheletnyi vanília. A többi levélhez hasonlóan ez is tegező formában íródott, a nagybetűs megszólítást mellőzve, ahogy anyja a közeli barátoknak szokott írni.

Drága Reni!

Tegnap éjjel álmodtam. Az első nappal kezdődött az álom, amikor a felső tagozaton találkoztunk. Késtél, mint mindig, és belém ütköztél az osztályteremben, és elejtetted a könyvedet. Furesca, hogy az utóbbi évekből nem sokra emlékszem ilyen pontosan. És mégis a legapróbb részletekig emlékszem első találkozásunkra: szemed aranybarna színére, a hajadba kötött vörös szalagra, a kopott könyvre, amit felvettem és visszaadtam neked azzal a megjegyzéssel, hogy csak a folytatását olvastam, de az nagyon tetszett.

Aztán valahogy sokkal későbbi... sokkal, de sokkal későbbi kép jelent meg az álmomban. Az Unter den Linden sugárúton sétáltam, az újságosnál, és a földalatti-megállónál jártam, azon az útvonalon, amin együtt szoktunk menni iskola után. Nálam volt a könyv és tudtam, hogy rendkívül fontos, szinte életbevágóan fontos, hogy visszaadjam (nem neked, hanem valami okból Franznak.) Az út tiszta volt, szürke és olyan zsúfolt, hogy alig kaptam levegőt. De minden végtelenül csendes volt. Emlékszem, nagyon egyedül éreztem magamat, és rettenetesen aggódtam, amiért nem tudtam teljesíteni a feladatomat.

Aztán pár méterrel odébb megláttalak benneteket. A sugárút másik oldalára indultatok, sietős léptekkel. A zöld kabátod volt rajtad, és a kis fekete kalapod, Franz a kedvenc tweed újságos fiú sapkáját viselte. Nagyon megkönnyebbültem! Próbáltalak utolérni benneteket, de a tömeg egyre csak

nyomult, és egyre távolabb sodortak tőletek. Ti csak mentetek tovább. És a végén mind a ketten eltűntetek.

Sírva ébredtem, de furcsa belenyugvást éreztem. Nem sokat tudok az álmokról; nyilván nem annyit, amennyit anyád tudott. (Még emlékszem, órák hosszat beszélgettünk vele az álmainkról és arról, hogy mit jelentenek.) De úgy tűnt, ez talán annak a jele, hogy ideje felismernem az igazságot: hogy bár folyamatosan arról fantáziálok, hogy kapcsolatba lépek veled és Frantz-cal, sőt, talán elmegyek New Yorkba, és saját kezűleg adom át neked ezeket a leveleket, az igazság az, hogy legalábbis jelenleg annyi bátorság sincs bennem, hogy postára adjam. Ezért talán teljesen le kellene állnom az írással. És valóban, ha kevésbé lennék makacs, talán már régen leálltam volna vele.

De mindketten tudjuk, milyen kitartóan tudok ragaszkodni bizonyos dolgokhoz.

Reni. Ha csak egy dolog lenne ezekben az írásokban, amit elmondhatnék neked, akkor azt mondanám: ha visszamehethének az időben, és mindent megváltoztathatnék, akkor megtenném. Mindent. Saját létezésem tényét is, a születésemet is, ha azzal meg nem történtté tehetném azt, ami megtörtént... veled és a családdal. Az, hogy ez nem lehetséges, hogy nem tudom megtenni, napról napra egyre jobban fáj.

Azt hiszem, végső soron ez az én igazi börtönöm.

Ilse

Ava behunyja szemét. Egy pillanatig a régi pánik fenyeget: a fullasztó bizonyosság, hogy a mennyezet és a falak bármelyik pillanatban összeomolhatnak, hogy nem jut levegő és nem lesz fény. A fenyegető pánikroham kivédésére azt a képet hívja elő, amit legutóbbi terapeutája javasolt: Montauk aranyló tengerpartját szellős napon, nyár közepén.

De nem ez a kép jelenik meg tudatában, hanem egy másik tengerparti emlék.

Ebben Ava talán hatéves lehet, ritka anya-lánya kirándulás Großer Wannsee környékére, nem sokkal a háború után, amikor visszakapták egymást. A homok nedves és szemcsés, csontszáraz, csapadéktalan a nap, a levegő kissé hideg, ahogy az kora tavaszi napokon természetes. Ava egyszer csak azt látja, hogy Ilse sietős léptekkel távolodik tőle, feltűzött, befont haja egyre távolodó pont a hideg reggel ragyogásában. A látvány sötét, rémületszerű lukat éget Ava lelkének legközepén: *Gyere vissza, nyöszörög. Ne hagyd el engem!* Meztláb van. Felugrik, a távolodó alak után iramodik; ekkor azonban erős karok ragadják meg hátulról. Felemelik. Egy pillanatig kapálózik, aztán felismeri a még mindig nem ismerős alakot; izmos felsőtest, domború mellek nyomódnak kis hátához.

Dummes Mädchen, mormogja Ilse, aki végig mögötte volt. *Neked meg mi a fene bajod van?*

Az emlék annyira eleven és annyira fáj, mintha megütötték volna. Hirtelen hang zökkenti ki az emlékezésből. Valaki kopog az ajtón, olyan hevesen, hogy a nagyon régi légkondicionáló megremegett a keretében.

– *Any!* – kiáltott Sophie a kamasz lányok spontán, jellegzetes kérlelhetetlen haragjával. – Teljesen elfeledkeztem arról, hogy megígértem Ericának, visszaviszem a Lou Reed pólóját. Kimostad? Azt mondtad, kimosod.

Sophie? Miért jött vissza? És hogyan jutott be úgy, hogy Ava nem hallotta?

Egy pillanatig mozdulni sem tudott, aztán talpra ugrott, és gyors mozdulatokkal kezdte összeszedni a leveleket.

– Egy pillanat! – szól ki, és azt gondolja: *Scheisse, Scheisse, Sophie*. A lánya úgy tudja, hogy Ilse már több, mint tíz éve halott. *Mit mondjak neki?*

– *Any!* Nálad van? – Az ajtógomb zörög a tokozatban. – Ó, Istenem! Miért zártad be az ajtót?

– Egy pillanat! Várj már egy pillanatot!

Szinte kétségbeesetten néz körül a rendetlen hálószobában: a pólót nem látja sehol.

Ava visszateszi az urnát a dobozba, egy marék habszivacs hurkát szór rá, a leveleket rendetlen halomba teszi mellé. Aztán az ajtóhoz megy. Térde olyan gyenge, mint egy New York City Marathon futóé a célnál, szíve a torkában dobog, mintha külön életet élne.

– Anya! *Jesszusom!* – (*Bang-bang-bang.*) – Erica odalent vár!
Mi a fene folyik itt?

– Semmi – feleli Ava remegő hangon.

Azzal mély levegőt vesz, és az ajtógombhoz nyúl.

Renate

1933

*M*egkönnyebbülés tör Renatére; átható, szinte már felszabadító érzés. Úgy dönt, hogy bevallja. Csak fel kell vállalnia, amit tett. Az élete most véget ér. Véget ér, mielőtt bármi fontos és igazi történe vele: nem látogat el Párizsba, nem látja Elisabeth Schumannt énekelni a bécsi operában. Nem tudja milyen érzés becsípni vagy kedélyesen rágyújtani egy cigarettára, nézni a füstöt, ami kísérteties képeket rajzol a levegőbe lassan, hosszasan. Nem fogja megtudni, milyen érzés az első csók az ajkán vagy máshol.

Nem sokkal múlt két óra, és az alacsony mennyezetű iskolai könyvtárba késő délutáni tejfehér fény árad. A fapadlót nézi, a fekete-fehér képeslapot, ami az előbb esett ki nyitott füzetéből. Fogalma sincs, hogyan került oda, mert határozottan emlékszik arra, hogy iskolatáskája egy teljesen más részébe tette. De most közvetlenül a könyvtáros, Herr Steinberg útjában hever. Herr Steinberg, ha éppen nem bátortalan asszisztensét leckézteti (a fiatal Frau Bernhardot, aki mindig úgy néz ki, mintha a sírás határán állna), akkor a hosszú tölgyfa könyvtári asztalok között járkál, mint II. Vilmos császár a csapatai előtt. Herr Steinberg már kétszer beírt Renate üzenőfüzetébe, és tájékoztatta a szüleit lányuk „nem helyénvaló viselkedéséről”. Először azért, mert

Ilse és ő suttogva beszélgettek. Másodszor azért, mert ennivalót csempésztek a könyvtárba.

Ez a bizonyos Herr Steinberg – aki, mint Renate figyeli, olyan mozdulatlan, mint Galatea lehetett, mielőtt Pygmalion csókjával életet lehelt belé –, a következő pillanatban a Könyves Hölgy szelíd arcára lép. Bár a lap méretét nézve nem csak az arcára. Az arcára, a mellére, a hasára, a... röviden: teljesen ruhátlan testének minden felületére.

Sieh nicht nach unten! imádkozik Renate a csendben egy közelebről meg nem nevezett Mindenhatóhoz (mert bár Renate hivatalosan evangélikus vallású agnosztikusnak tekinti magát). *Sieh nicht nach unten! Sieh nicht nach unten!* Kérlek, kérlek, ne nézz le!

És egy pillanatig úgy tűnik, kimondatlan imái meghallgatottak. Mert miután Herr Steinberg tükörfényesre bokszott félcipője egyenesen az átkozott képmásra toppan, a sovány testalkatú könyvtáros még két lépést tesz. Renate éppen azt fontolgatja, hogy megkönnyebbülten felsóhajt, amikor a férfi hirtelen megáll.

Nagyon lassan fél fordulatot tesz. Renate nézi. Tüdejét, mintha valami belső vassatu szorongatná, ahogy Herr Steinberg két nagyon gyors lépést tesz visszafelé. Göcsörtös térdét behajlítva lehajol, felveszi a négyszögletes kartonlapot, és fejét bagoly-szerű mozdulattal fordítja Renate felé. Aztán megszólal:

– *Was ist das?*

Renate gondolatai lázasan kavarnak. Ez sokkal, de sokkal rosszabb lesz, mint a legutóbbi rövid üzenet a szüleinek. Lehet, hogy telefonhívás lesz a vége, felfüggesztés, sőt (a gondolatától kiszárad a szája), az iskolából való eltanácsolás. Tény, hogy a Schuldirektor, Herr Heintz ennél sokkal kisebb vétségért is csapott már ki tanulókat. Renate próbálja elképzelni, hogyan fogadja a családja a hírt.... orvosnő anyja és professzor apja, akik hosszú évek tanulmányi ideje alatt kizárólag a legjobb érdemjegyeket szerezték. A bátyja, Franz, aki úgy száguldott át a *Mittelschule* és a *Gymnasium* évfolyamain, mint valami fényes meteor; csak dicséretet kapott, semmi mást.

– Várom a választ – mondja a könyvtáros, cipőtalpával kopogva. – Elvárom, hogy valaki vállalja a felelősséget ezért. Különben... – Megint köhécsel. – ...különben a büntetés sokkal, de sokkal rosszabb lesz.

Büntetés, gondolja Renate; a szó olyan érdes makacssággal tapadt meg agyában, mint torkon a félrenyelt keserű pirula. Van nagyobb büntetés az eltanácsolásnál... mármint nagyobb, mint a megaláztatás, vagy hogy az iskolában mindenki azt gondolja róla, hogy valamiféle szexmániás. Legjobb barátnöje ül mellette, Ilse, aki éppen ezt a pillanatot választja arra, hogy oldalba könyökölje.

– *Aúúú* – jajdul fel Renate. – Hagyd ezt abba!

És erre az elfojtott tiltakozásra, a legkisebb mozdulatra a könyvtáros mellettük terem, és úgy magasodik föléjük, mint a halál a két hajadon fölé.

– Fräulein Bauer! – kiált rá. – Hallom, hogy megszólalt. Azért, mert meg akar magyarázni valamit nekem? – kérdi, és meglengeti előtte a képet. A képen a Könyves Hölgy és előtte térdelő szeretője látható, Renate szemétől alig egy arasznyira. Elfordítja tekintetét.

– Úgy tűnik, ez egy képeslap – feleli Renate, és furcsának találja saját hangját. Orrhang, távoli, mintha messziről szólna.

– Úgy tűnik. De miféle képeslap?

– Illetlen képeslap?

Újabb nevetéshullám.

– Nos, igen – állapítja meg Herr Steinberg. – Valójában azonban arra vagyok kíváncsi, hogy kié ez az illetlen képeslap. És hogyan került ide. Talán ezekre a kérdéseimre tudod a választ.

Renate megint feszengve nyeldekkel kínjában. Mert természetesen tudja a választ ezekre a kérdésekre. Meg is adhatja a választ ezekre a kérdésekre. És aztán az életének vége.

Az egész múlt pénteken kezdődött: azt a délutánt Renate, mint szinte minden délutánt Ilse társaságában töltötte. Renate és Ilse: a tanórákon tanulópár, a folyosókon ölelkező-sugdolózó

pár, nevetgélő pár a földalattin. Három óraker szokás szerint elindultak a Bismarck-straße felé, Renátéék házához; egymásba karoltak, egyszerre léptek, elhaladtak az Unter den Linden sugárút rügyező hársfái és gesztenyefái alatt, az út folyamán a szokásos helyeken álltak meg: a parfümárusnál, ahol ékszerként ragyogó palackokat és csillogó parfüm-szórókat láttak, de nem léptek be az üzletbe (a francia parfümőr kifejezetten nem szerette a gyerekeket). Megálltak még a Gerstel-féle kalapboltnál, ahol filc barettsapkákat és csinos fedora kalapokat lehet kapni, és olyan lila turbánokat, amiket Herr Gerstel (aki szereti a gyerekeket) felpróbálni is enged. Megálltak az utazási iroda kirakata előtt, és azon vitakoztak, melyik országot keresnék fel együtt. Ilse meleg klímájú, egzotikus vidékre vágyik: a Szaharába, a Nílus mellé. Esetleg Indokínába. Renate inkább New Yorkba vagy Hollywoodba menne, bár a legutóbbi időben olvasmányélményei alapján egyre nagyobb érdeklődéssel fordul a keleti világ felé. Ezért ezen a péntek délutánon megálltak a kínai teabolt ajtajában, és mélyen belelegették a száraz, aromás illatokat. Ilse egyáltalán nem szerette ezt az illatot, de Renate valósággal extázisba került tőle. Ott állt behunyt szemmel, mélyeket lélegzett; akár Peking vagy Shanghai valamelyik utcáján is lehetett volna Berlin egyáltalán nem egzotikus, de nagyon zsúfolt Tiergarten negyede helyett. Próbálta elképzelni: sietős léptekkel haladó kínaiak, mögöttük engedelmes feleségük tipeg apró lábain, aztán Ilse – akinek nem volt ideje ilyen ábrándos késedelemre – felkiáltott:

– *Mach schon!* – És magával húzta.

Amikor elértek a Schloss-Konditorei ajtajához, összeadták zsebpenzüket, vettek egy szelet vajas-mákos süteményt, amit a cukrász, Herr Schloss – vörös nyakú férfi, aki évente egyszer, december hatodikán egészen meggyőző Sankt Nikolaust alakít – szokásos szórakozott mosolyával nyújtott át. A maradék két Pfennige a Winterhilfswerk gyűjtőperselyébe került rászoruló családok téli segélyezésére. A perselyt pattanásos arcú, khaki színű inges, fehér térdzoknis fiú tartotta. Nem volt rossz arc, de a *danke schön* két tónusú hangon szólt, amitől úgy hangzott,

mintha kamasz kecskebak mondta volna. A lányok alig értek egy sarokkal távolabb, amikor hirtelen egymást ölelgetve harsányan, szinte sikoltozva nevettek, mire az elhaladó felnőttek roszszálló pillantásokat vetettek rájuk.

– A te hibád volt – szólalt meg Ilse végül, amikor végre sikerült visszanyernie önuralmát. – Annyira elámult a szépségedtől, hogy a szerencsétlen hangja a torkába száradt!

– Az én hibám? – Renate zsebkendővel törölgette a szemét. – Hiszen téged bámult! Hála az égnek! Én utálok, ha a fiúk bámulnak.

– Nem utálnád, ha a tudod-ki bámulna.

– Nem – ismerte el Renate. – Nem utálnám. De ő nem fog bámulni engem.

– Sosem tudhatod.

– Lehet, hogy nem tudhatom. De nem fog.

A jókedv kimerült, folytatták útjukat. A Potsdamer Platz-on újabb csörgő konzervdoboz mellett haladtak el. Ezt Fritz, a háborús veterán tartotta; sárga jelvényén három fekete pont jelezte, hogy vak. Renate néha szokott tőle venni ezt-azt; nem azért, mert tényleg szüksége van ceruzára, hanem mert kedveli a férfi ráncos mosolyát, ahogy a pénzérmék a dobozba koppannak. Ettől úgy érzi, jót cselekedett. És együttérzésből is teszi, mivel az ő apja is harcolt a háborúban, mint *Frontkämpfer*. És bár ő nem volt vak, mint Fritz, elég közel került a halálhoz, amikor (mint azt az ő mély, morajló hangján többször elmondta) *spürte seinen Atem an meinem Nacken*, azaz a halál forró leheletét érezte a nyakán.

Ezen a pénteken azonban egyiküknek sem volt már pénze, ezért nem álltak meg a vak katonánál. Ilse gondosan lenyalogatta az utolsó süteménymorzszakat ragacsos ujjairól, Renate pedig gondolataiba merült, mely gondolatok tárgya az a bizonyos tudod-ki volt. A tudod-ki arca egy pillanatig mintha a levegőben lebegett volna Renate arca előtt, olyan közel, hogy akár meg is érinthette volna a tökéletes arcélet. A délibáb éppen időben oszlott el, hogy megpillanthassák a néhány méterrel előttük bukdácsoló szőke fejet.

– *Guck mal da!* – súgta, és döbbenetében megragadta barát-
nője könyökét. – Nézd!

– Mit?

– Előre, kicsit jobbra.

Ilse szeme fölé tette a kezét árnyékolónak.

– Kit kell keresnem?

– Szerinted?

Ilse hunyorított, egy pillanatra lábujjhegyre állt, aztán visszaereszkedett.

– Nem látom.

– Ott van. Most halad el a földalatti állomása előtt – mondta Renate, már kissé bizonytalanabb hangon, mutatójára már nem volt olyan egyenes, ahogy a tömeget pásztázta, jobbra-balra tekintve. – Ott volt. Esküszöm.

Ilse vigyorgott.

– Már képzeldsz is. Szólj anyádnak, vizsgáljon meg!

– *Ach!* Hagyd abba!

Renate szíve hevesen dobogott. Még egyszer, utoljára végignézett a zöldülő, széles sugárúton, a késői órán hömpölygő emberáradaton. De a Brandenburgi kapunál nem ismert fel más arcot Nagy Frigyes cizellált ábrázolásán kívül. A császár acélos szobor-pillantásával végignézett hús-vér leszármazottai özönén; a semmibe léptetett fakó kőlován.

Később egymás mellett hevertek Renate szobájának kopottas szőnyegén, testük egymást metsző vonalban, zoknis lábukkal Ethel Waters zenéjére topogtak, aki éppen gyémántjai és pénze elvesztésén kesergett.

– Tudsz titkot tartani? – kérdezte Renate színpadi sűgással, félhangosan.

– Te tényleg képes vagy ezt a kérdést feltenni nekem? – vágott vissza Ilse.

Barátságuk három éve alatt több száz titkot osztottak meg egymással. Fiúkról, lányokról, szülőkről, tanárokról. Iskolai nehézségekről és testnedvekről; bimbózó mellekről és rossz je-

gyekről és arról, hogy miként lehet eltitkolni egyiket vagy mindkettőt a szülők elől, hogy ne kapjanak megjegyzéseket. Titkokat arról, hogy pontosan mit is jelent a hónapnak az a bizonyos időszak, és mikor jön el az a bizonyos idő, vagy miért nem. És más titkokról szóló titkokat is, amiket a felnőttektől hallottak, akik mintha mindig azt feltételezték volna, hogy ők egyáltalán nem szoktak hallgatózni.

– Találtam valamit Franz ágya alatt – súgta Renate.

Ilse felnézett. Ez rögtön felkeltette az érdeklődését.

– Szerelmes levelet? A naplóját?

– Sokkal rosszabbat. Képeslapokat.

Ilse felhördült.

– Miért lenne az sokkal rosszabb?

Renate mély levegőt vett.

– Nem szokványos képeslapok. Gondolkozz. Emlékszel azokra az illetlen képeslapokra, amit a Nollí téren láttunk?

– Óóó! – Ilse halvány kékszürke szeme tágra nyílt. – Olyasmit vett? Mikor? Hogyan?

Renate vállat vont.

– Fogalmam sincs. De van nekik ilyen. Egy egész tucat. Szivaros dobozban.

Ilse kissé éles hangon kuncogott. A gramofonból *klippiti-klopp-klippiti-klopp* ritmus hallatszott, amiről mindketten azt gondolták, hogy galoppozó lovak patáinak zaja, egészen addig, amíg Franz meg nem mutatta nekik a szteptáncot.

– Valószínűleg valami ilyesmit művelhetnek a csoportjával a titkos találkozóikon – jegyezte meg Renate. – Meztelen hölgyeket bámulnak. Csak fedőtörténet, hogy „Szocialista vitacsoport” lennének.

– Most „Schiller vitacsoport” a nevük. Hogy ne hívják fel magukra a figyelmet.

Ami azt illeti, a baloldali pártokról és csoportosulásokról szóló legújabb törvények és a *Sicherheitsdienst* éjféli látogatásairól szóló pletykák idején Renatének nem kellett volna bátyja politikai nézeteiről beszélnie, sőt, egyáltalán politikáról sem

a családján kívül. Senkivel. Ilsét azonban úgy tekinti, mintha családtag lenne.

– De ez a képeslap... ez a nő, Ilsi... – mondta fejét ingatva.

– Mi van vele? Mit csinál?

– Hát... olvas.

– Olvas? – Ilse egyáltalán nem csodálkozott. – *Mit* olvas?

A Lady Chatterleyt? Sade márkit?

– Nem az a lényeg, hogy olvas – mondta Renate, és egy sötét hajtincset füle mögé tűrte. – Az a lényeg, hogy mi történik, miközben olvas.

– És mi történik...?

Renate szólni akart, de rögtön becsukta a száját, és két kezét szorította rá.

– Nem tudom elmondani.

– Reni! – Ilse négykézlábra emelkedett, barátnőjéhez mászott, és lefeszegette kezét a szájáról. – Mi az? Mi történik?

Renate a fejét ingatta, elhúzódott, és csillapíthatatlanul nevetett. Aztán végül kimondta:

– Van ott egy férfi is.

Csillogó szemmel pillantott a köldöke felé.

– Egy férfi a hasánál? – kérdezte Ilse.

Újabb fejrázás.

– Lejjebb.

– A férfi is olvas?

– Nem. A férfi... a férfi... tudod... – Renate átfogta vékony láb-szárát, arcát térdére hajtotta. – *E's fiffingfer.*

– Hogy micsoda? – Ilse széthúzta barátnőjének göcsörtös térdeit, és közéjük hajolt; arca alig pár ujjnyira volt Renate kipirult arcától.

– Csókolja – mondta Renate zihálva. – Odalent.

– A... a... *Scheide?* – Ilse tejfehér arca enyhén rózsaszín lett. – Hazudsz.

– Nem hazudok. Esküszöm a halott *Großvater* sírjára. Renate sosem látta halott nagyapja sírját, és nem is találkozott vele. Apjának mindkét szülője meghalt még Renate születése előtt. De az adott pillanatban csak ez az eskü jutott eszébe. És úgy tűnik, ez

elég is volt: a szóke lány egy szempillantás alatt talpon volt, és az ajtó felé rohant.

– Várj! – szólt Renate, azzal ő is felugrott abban a pillanatban, amikor Ilse keze a kilincset érintette. – Mit művelsz?

– Szerinted? *Bist du bekloppt?* A szobájába!

– De most tanul!

– Elvonjuk a figyelmét.

– De vizsga előtti este be sem kopoghatok hozzá.

– Te nem – mondta Ilse. – De rólam ezzel kapcsolatban egy szót sem szólt, ugye?

Azzal válaszra sem várva feltépte az ajtót, és kis híján elbotlott a drótszőrű schnauzerben, ami a küszöbön feküdt. A kutya nagyon örült a hirtelen megjelent társaságnak (Ilse volt a kedvenc nem-Bauer embere); örömeiben vinnnyogva vetette magát a lábához.

– Ne most, Sigmund – mondta Ilse, azzal tovább haladt a folyosón, a közelben lévő úti cél felé. – Ugye nem mondott rólam semmit? – kérdezte hátraszólva.

– Nem – ismerte el Renate. Zihálva sietett barátnője után. – De attól még nem sétálhatsz be hozzá csak úgy. Legalább valami tervednek kell lennie.

– Van tervem – csattant Ilse hangja. – Majd meglátod.

Amikor Franz szobájához értek, háromszor élesen bekopogott, közvetlenül a zavarást tiltó *Nicht stören* felirat fölött (amit az egyértelműség érdekében készítője koponya és keresztbe tett lábszárcsontok egyezményes jelével nyomatékosított). Mivel nem volt hallható válasz, még egyszer kopogott, még hangosabban. Éppen harmadszor is kopogni akart, amikor az ajtó hirtelen kinyílt.

– Az ég szerelmére! – Legjobb barátnőjének bátyja állt az ajtóban. Sötét haja kócos, arca aggódó. – Nem tudsz olvasni?

– Ó, bocsánat!

Ilse egy lépést hátrált. Bátorsága elenyészni látszott. Sigi kihasználta a lehetőséget; beosont közöttük, és az ágyra ugrott.

– Ne haragudj! – szólalt meg Ilse ismét, kissé összeszedve magát. – Csak egy pillanatra szükségünk van a segítségedre.

– A segítségemre? Miben? *Sigi, raus!* – Franz bosszús pillantást vetett a kutyára. – Most nincs látogatásidő – tette hozzá pikírten.

– Egy rovar... – mondta Ilse gyorsan improvizálva. – Egy nagy rovar van a falon Reni szobájában. Valakinek meg kell ölnie.

– Egy rovar. – Legjobb barátnőjének bátyja az ajtókeretnek támaszkodva meglehetősen csodálkozással nézett le rá. – Fräulein von Fischer, aki arról híres, hogy leverte egy sikertelen pénztárca-tolvajt a földalattin, most arra kér egy nyomorékot, hogy öljön meg egy rovar?

– Te is tudod, hogy nem *vertem* meg. – Ilse megint pirult, bár nehéz lett volna megmondani, hogy a „nyomorék” szótól, vagy az anekdota említésétől (amit egyenesen gyűlöl). – Elvesztettem az egyensúlyomat és nekiestem, ő pedig... egyszerűen elmene-kült. És... – Benézett Franz mellett az íróasztalra, amin rengeteg könyv hevert, mellette pedig a szokásos helyen az ezüst fejű sétatbot. – És éppen a botod miatt van szükségünk rád. Az a rovar annyira magasan van, hogy egyikünk sem éri el.

Franz egy pillanatig csak nézte Ilsét, aztán a hűgát, aki szótlanul állt barátnője mögött. Sigi még dacosan az ágyon feküdt (és elméletben a pikáns képanyag fölött, ami a bekopogást kiváltotta), és így elheverve bal hátsó lábát kezdte rágcsálni.

– *Sehr gut* – felelte Franz végül, és felsóhajtott.

Ép sarkán fordult meg, visszabicegett íróasztalához, és magához vette sétatbotját. Ilse közben diadalmas pillantást vetett Renate felé. Amikor azonban Franz újra az ajtóhoz ért, nem ment tovább Renate szobája felé. Megállt a küszöbön, és átnyújtotta a fényes sétatpalcát.

– A fegyveretek – mondta, és a holló alakú fogantyúra mutatott, ami Edgar Allan Poe iránti tisztelete jeléül választott. – A tompább végét használjátok. De takarítsátok le róla a rovar maradványait! Ha végeztetek, a folyosón hagyhatjátok. *Sigi, raus!*

Csak annyi időt várt, hogy Sigi leugorjon az ágyról, és kötelességtudóan kiszaladjon a folyosóra. Aztán becsukta az ajtót.

– Ugye megmondtam? – méltatlankodott Renate, amikor újra szobája biztonságában voltak. Ilse duzzugott, Renate pedig csalódott volt, annak ellenére, hogy igaza lett. – Gyere át holnap! Akkor estig nem jön haza.

– Holnap nem tudok jönni. Nagyiékhoz megyünk autóval.

Ilse apai nagyszüleinek Wiesbadenben van házuk; az anyai nagyszülők Spandauban laknak. Renate kevés dologért irigyli, de azért igen, hogy mind a négy nagyszülője él. Az ő egyetlen élő nagyszülője (anyja púder-sápadt, akadékoskodó anyja) zsúfolt kislakásban lakik nem messze a Hirschgartentől. A lakás szagát – ami megavasodott levendulaolajhoz hasonlít – Renate minden látogatás után napokig érzi.

– Akkor hétfőn.

– Zongoraóráám van.

– Kedden?

– Dr. Stein. A szokásos kontrollvizsgálat.

Renate felhördült. A szerdát mintha évek választották volna el a jelentől. Aztán Ilse arca valósággal felragyogott.

– Hozd el az iskolába!

Renate csak bámult.

– Meg vagy örülve?

– Miért ne? Ha elkapnak, csak azt mondd, hogy találtad valahol – tanácsolta Ilse fortélyos mosollyal. – Vagy elmondod az igazat. Éppen ideje, hogy Franz is megtanuljon bánkódni egy kicsit valami miatt.

Renate még mindig nem volt meggyőződve arról, hogy ez jó ötlet lenne.

– És segítesz nekem, ha elkapnak?

– Persze.

– Úgy értem, tényleg segítesz?

– *Natürlich* – szusszant Ilse, és felemelte jobb kezét. Középső ujján megcsillant a gyűrű, amit Renate adott neki tizennyolc hónappal korábban, cserébe egy másik darabért, amit Ilsétől kapott: mindkettő egyszerű ezüst, kis kinyújtott kezek az ékkő szokásos helyén. Mindkét gyűrű belsejébe egy betű volt bele-

vésbe: Renátáéba I, Ilséébe R. A kettőt egymás mellé téve a két kis kéz pontosan összecúsúzott, mint valami fényes csomó.

És most, három nappal később délután két órakor itt vannak a Bismark Gymnasium alacsony mennyezetű könyvtárában, ahol Renate rövid, csókmentes élete hamarosan véget ér.

– Várok – szól mennydörgő hangon Herr Steinberg.

Közelebb hajol, annyira közel, hogy Renate érzi rajta a régi cigaretták pállott szagát és az áporodott kávéillatot. Renate nagyon erősen behunyja szemét. Utolsó, elkeseredett kísérlet, hogy elájuljon, és így Herr Steinberg legalább megsajnálja egy kicsit. Miután teste nem engedelmeskedik (soha nem, az ilyen pillanatokban, amikor a leghasznosabb lenne, nyilvánvalóan nem), nagyot nyel.

– Én... én...

– Herr Steinberg...?

A tanár sarkon fordul, a közbeszólóra néz.

– Tessék, Gerhardt!

(*Gerhardt?* Renate szeme hirtelen kinyílik.)

– Az a képeslap az enyém.

Eltelik egy pillanat, mire Renate felfogja, mi történt, és amikor ez sikerül, tényleg majdnem elájul.

Mert valóban. Ő az. Rudolph Gerhardt. A fiú, akinek gyönyörű anyajegye van, tökéletes gödröcskés álla, a szeme pedig olyan, mint a tengersodorta üveggyöngy. Renate nem érti, hogyan kerülhetett a könyvtárba Gerhardt úgy, hogy ő nem vette észre; hiszen annyira hiperérzékeny a fiú jelenlétére, hogy akkor is megérzi közelségét, ha egy emelet választja el őket. És mégis itt van, egy asztalnypira ül, hátul, minden szem rá szegeződik, mintha ő lenne Gary Cooper a *Búcsú a fegyverektől* filmből.

Rudí, mint mindig, úgy viseli ezt a figyelmet, mintha olyan egyszerű öltözék-kiegészítő lenne, amiről pontosan tudja, milyen jól áll neki. Például fedora kalap. Divatos karóra. Magas, sovány, izmos, szőke; szépen vasalt khaki egyenruhájában úgy néz ki, mintha hegyi túráról jött volna. Azok közé a diákok közé

tartozik, akik előtt gondolkodás nélkül megnyílik a kamasztes-tek tömegének hullámozó tengere, és akikkel még a legmogorvább tanár is hajlamos az engedékenységre. Még a gránit keménységű arcáról híres Herr Steinberget is látták már Gerhardt jelenlétében elmosolyodni.

– Ez a tiéd? – kérdi a könyvtáros, kerek lencsés szemüvegét megigazítva.

– Igen, tanár úr – feleli Rudi, és őszintének tűnő szégyen-érettel hajtja le fejét. – Nagyon sajnálom. Ma reggel találtam a Königsstraße járdáján, az Israeltől nem messze. Az ábrával fel-felé az utcán hevert.

Renate ekkor Ilse felé pillant, és arca grimaszra rándul. Mindketten tudják, hogy hol lakik Rudi. És azt is tudják, hogy az Israel – a város egyik legnagyobb áruháza – neki nem esik útba az iskolába menet.

– És felvetted a járdáról? – kérdi a könyvtáros. Ellép Renate mellől, mire Renate végre fellélegzik, pontosabban kifújja a levegőt, amit olyan régóta tartogatott, hogy már belefájdult a tüdejébe. – Tehát felvetted a járdáról – folytatja Herr Steinberg –, és aztán... minden jel szerint... alkalmasnak találtad arra, hogy az iskolába hozd.

– Igenis, tanár úr.

Rudi csillogó tekintettel néz fel Herr Steinbergre. A tanár feljebb tolja szemüvegét orrnyergén.

– És megmagyaráznád, hogy miért?

Gerhardt előre hajol, makulátlan állát tenyerébe hajtja.

– Nos, először is azért, mert természetesen nem akartam, hogy valaki más is meglássa ezt a degenerált ábrázolást. Ugyanakkor szerettem volna megmutatni diáktársaimnak.

Úgy szisszen fel a könyvtár olvasótermének közönsége, mintha gáz szisszenne egyszerre több csövön. Herr Steinberg is meghökken.

– Tehát ha jól értem, nem akartad, hogy az utcán járó idegeknek lássák, de az iskolában meg akartad mutatni?

– Pontosan.

– Megkérdezhetem, hogy miért?

Rudi mosolyog.

– Figyelmeztetésként. Arra figyelmeztetném őket, hogy milyen mélységekbe sülyedhetnek egyes embertípusok időnként.

– És miféle „embertípusokra” és „mélységekre” gondolsz?

Renate a tölgyfa asztal politúros lapja alatt a kezét tördeli; érzi, hogy Ilse barátság-gyűrűje a tenyerébe vág.

– Az alacsonyabb rendű fajok mélyre sülyedésére figyelmeztetném őket – feleli Rudi. – A zsidókra például. Biztos vagyok abban, hogy nem volt véletlen ezt a képeslapot zsidó tulajdonú üzlet előtt találni.

Herr Steinberg arckifejezésén semmi nem változik, legalábbis változás nem látható. Renate azonban úgy érzi, a könyvtáros arca megfeszült, összeszorul anélkül, hogy egyetlen vonása is elmozdulna.

– Igen – mondja Herr Steinberg. – Igen, persze. – Ádámcsutkája fel-le mozdul. – És mit javasolsz, mit tegyek ezzel?

– Nos, természetesen adja vissza nekem, tanár úr – feleli Rudi. – Mégpedig azért, hogy többi iskolatársamat is figyelmeztethessem.

A válasz megtöri a terem feszültségét; a fülledt levegő alig elnyomott horkanásoktól és kuncogásoktól szikrázik. Renate visszafojtott lélegzettel figyel; arra számít, hogy a tanár tomlolni kezd, mert Herr Steinberg féktelen kirohanásairól hírhedt; például olyasmit tesz, mint akkor, amikor Martin Beidryzckitől elkobozta a karikatúrát, amit Frau Bernhardtról készített, amin a tanárnőt szakállal és hatalmas keblekkel ábrázolta. Legnagyobb meglepetésére azonban Herr Steinberg egyszerűen ledobja a képeslapot Rudi könyvére.

– Személyes véleményem, hogy jobb lenne, ha megfelelően megszabadulnál ettől. Nehogy meglássa egy olyan tanár, aki nem olyan megértő, mint én. Akárhogy is, fiatalember, nem akarom ezt a könyvtáramban még egyszer látni... és ehhez hasonlót sem. Megértetted?

Maguk a szavak eléggé határozottak. Ellentmondást nem tűró tanári parancs. Az előadásmód azonban furcsán gyenge; mintha nem kellő átéléssel teljesített színészi feladat lenne. Ezt mintha

Rudi is megérezte volna; ahogy táskájába csúsztatja a lapot, elvigyorodik. Aztán észreveszi, hogy Renate nézi, és nagyon lassú, szándékos kacsintással jelzi, amit jelezni akar. Renate gyomra úgy rándul össze, mintha hasba vágták volna.

Mellette Ilse mű-köhögést produkál.

– Mi volt ez az előbb? – kérdi sűgva, a köhögés álcája alatt.

– Nem tudom – feleli Renate, szintén sűgva. Szíve még mindig hevesen dobog, de Gerhardt kacsintása okozta döbbenet oldódik, olyan lesz, mint a langyos méz. Mert valójában egészen biztos. Illetve legalább egy dolog biztos: az, hogy Rudolph Gerhardt az imént megmentette az életét.

– Tetszel neki – jelenti ki Ilse később, ahogy elhaladtak a jódlizó fiatalember mellett, bedobtak a perselybe pár Pfenniget, és újabb *Winterhilfswerk* kítűzőket szereztek. – Egészen biztosan tetszel neki. Különben miért vállalta volna magára?

– Ki tudja? – felelt a kérdésre kérdéssel Renate, azzal a kítűzőt kabátgallérjára tűzte, a másik három mellé. Nagyon vigyázott, hogy teljesen semlegesnek hangozzék a hangja. Titokban azonban még mindig nagyon izgatott és örül. *Bárcsak igaz lenne, gondolja. Ó, bárcsak igaz lenne!*

– És láttad, milyen képet vágott Steinberg? – folytatja Ilse. Ő zsebre tette a *Winterhilfswerk* jelvényt. – Nagyon mulatságos volt. Martin utána karikatúrát rajzolt nekem róla.

– Annyira féltém, hogy nem mertem ránézni. Komolyan azt hittem, hogy megfojt. Ott, helyben. És jut eszembe: még nem kértél bocsánatot.

– Miért kellett volna bocsánatot kérnem?

– Azért, mert arra kényszerítettél, hogy felhívjam magamra a figyelmet. Miért ütöttél belém úgy?

– Nem ütöttem beléd. Oldalba könyököltelek. Egy kicsit. Alig mozdult a karom.

– Ha alig mozdultál, miért volt az, hogy majdnem leestem a székemről?

– Azért, mert ügyetlen vagy, és kicsit zavart – felelte Ilse. – Ezt mindenki tudja.

Renate felhördült.

– Lehetetlen alak vagy!

– Az még mindig jobb, mintha tehetetlen lennék – jegyzi meg Ilse, és nevetnek.

A parfüméria kirakata előtt megszokásból megállnak: Renate észrevesz egy új parfümöt a kirakatban: *Nuit de Chine*. Eltűnődik, vajon milyenek lehetnek a kínai éjszakák.

– Ugye tudod, hogy zsidó? – kérdi Ilse.

– Kicsoda? Martin? – Renate vállat von, utánzó hangszúllyal folytatja: – Azt mindenki tudja. – Folytatják útjukat. Zsebébe nyúl, ellenőrzi, van-e nála elég pénz a szokásos iskola utáni süteményre. – Ami azt illeti, nagyon tartottam tőle, hogy dühös lesz. Amiatt, amit Rudi mondott. De azt mondta, hogy nagyon jól szórakozott az egészen.

– Nem Martin. Steinberg. Steinberg is zsidó.

– Tényleg?

Renate elkomorul. Ezt nem tudta.

Ilse bólint.

– Ha alaposabban megnézed, látszik is rajta. Inkább az orrán – mondja, azzal megérinti saját orrát. – Anyám múlt szombaton látta, kijönni a Oranienburger Straße nagy zsinagógájából. Rajta volt az a valami meg minden.

– Az a nagy szőrös holmi, amit a zsidó férfiak viselnek a Scheunenviertel negyedben?

Ekkor éppen Herr Gerstel kalapboltja előtt haladtak el. A lila turbán eltűnt a kirakattól. Renate arra gondolt, vajon eladták-e, és ha igen, ki vehette meg. Valami filmsztár? Egy gazdag szultán? Egy bűvész egzotikus származású segédje? Fizethettek érte annyit, hogy Herr Gerstel már nyugdíjba is ment? Renate (önző módon) reméli, hogy ez nem következett be. Nagyon szereti ezt a boltot.

– Nem – felelte Ilse. – A kicsit. Azt, ami úgy néz ki, mint egy teáskanna-fedő.

A gondolattól, hogy Herr Steinberg kopaszodó fején átfésült gyér haján teáskanna-fedő ül, újra elfogta őket a nevetés. Lecsilapodtak azonban, ahogy a Schloss-Konditorei felé közeledtek.

Herr Schloss üzletének ajtaja szokás szerint nyitva van, kelt tészták édes illata áradt az utcára. Volt azonban valami szokatlan is: a felirat, amit valaki az üzlet kirakatára ragasztott úgy, hogy eltakarja a gondosan sorokba, tornyokba rendezett pogácsákat, fánkokat, gyümölcslepényeket; pitéket, püspökkenyereket és csillogó cukormázas almatortákat. *Deutsche!* – Ez a felirat első szava. A megszólítás. Titokzatosnak tűnő gót betűkkel.

Wehrt Euch! Kauft nicht bei Juden!*

A felirat jelentését nyomatékositandó két testes férfi áll az ajtó két oldalán, mindegyiküknél ugyanaz a figyelmeztető. Barna ingük és ropogósra vasalt piros karszalagjuk alapján a *Sturmabteilung* tagjai. Ez az önkéntes milícia szokott masírozni Berlin utcáin díszlépésben. Vérről, anyaföldről, a hazáról énekelnek. A két lány tétovázik, az egyik férfi szótlanul, de fenyegetően nézi őket, a másik leereszkedő mosollyal szólal meg:

– Sajnáljuk, lányok. Ma itt nem kaptok süteményt.

– Miért nem?

– Ez az üzlet egy bibsié.

– Igazán? – kérdi Renate ismét meglepődve. A Konditorei híres az ünnepi dekorációról. Nemcsak karácsonykor, amikor a kirakatban élénk színű papírokba csomagolt dobozok, csillogó öröközöldek és kis piros modellvonat van, hanem húsvétkor is, amikor bárány formájú tortákat és hímes tojásokat lehet látni. És persze arról is híres, hogy a tulajdonos, Herr Schloss évente egyszer felveszi nagy piros kosztümjét és püspökcalapját. Zsákja ilyenkor tele van cukorral, dióval, mogyoróval, amit szétosztogat a cukrászdába látogató gyerekek között. Milyen zsidó az, aki Sankt Nikolausnak öltözik?

– Egészen biztos, hogy zsidó? – kérdi Ilse.

– Olyan zsidó, mint Jézus – feleli a milicista. – Szóval legyenek óvatosak. Ezek szeretik a szép fiatal lányokat. – Célzatosan,

* Német! Védd magad! Ne vásárolj zsidóktól!

kéjesen végignyal ajkán, aztán halkabbra fogva hozzát teszi: – De ne aggódjatok! Majd én megvédek benneteket.

– Köszönjük, nincs szükségünk védelemre – feleli Ilse dacosan. Utálja, ha lebecsülik.

Renate egy szót sem szól, csak benéz a férfi karja mellett. A cukrászdában valóban nincs egy vevő sem, és Herr Schlosst nem látja odabent. Frau Schloss azonban, a tulajdonos rózsás arcú felesége, aki majdnem olyan kerek és kövér, mint a férje, szótlanul, egyenesen áll a pult mögött. Többnyire úgy mosolyog, hogy apró kék szeme eltűnik a rózsás arc redői között. Most azonban komor az arca, szeme teljes egészében látható. Amikor tekintete Renate tekintetével találkozik, alig észrevehetően vállalat von: *Mit tehetnék?* Vajon ő is zsidó? – tűnődik Renate. Zsidók lehetnek ilyen szőkék és ilyen rózsaszín bőrűek?

– Hallottam, hogy ez fog történni – mondja Ilse elgondolkodva. – Csak nem tudtam, hogy már ma.

– Hallottad, hogy mi fog történni?

– Bojkottálják a zsidó üzleteket.

Ilsének szakácsnője, Britta egyik fia a *Sturmtruppen* tagja. Rohamosztagos. Britta gyakran mesél Ilsének fia tetteiről és kiválóságáról.

– Tehát nem csak Schlosséknál?

– Nem hiszem. Nézz oda!

Renate a szeme fölé emeli kezét napellenzőnek, és végignéz az Unter den Linden sugárúton. Még több fehér papírt lát a kirkakatokon. A bezárt kalaposbolton is. Amikor elhaladtak előtte, nem is vette észre. A még nyitva tartó üzletek előtt *Sturmtruppen* tagok állnak. Némelyik üzletnél zavart vásárlókat lát.

– Milyen bosszantó! Mennyi ideig fog ez tartani? – kérdi Renate. Egyszerre bosszús és zsémbes, mert már megint elfelejtette elvinni az ebédjét az iskolába.

– Csak ma – feleli Ilse. – De ez nincs kőbe vésve. De nem akadályozhatják meg, hogy bemenjünk.

– Nem kell megakadályoznunk, hogy bemenjetekek – mondja a mogorva rohamosztagos. – Büszkének kellene lennetek, hogy ezzel is támogathatjátok a hazátokat.

– Úgy támogatom a hazámat, ahogy nekem tetszik – csattan Ilse hangja.

Renate barátnője karjára simítja kezét. Rendes körülmények között nagyon szereti, hogy Ilse ilyen *Unverschämtheit*, hogy nagyon kevés dolog van, amitől igazán megijed. De nem mindig tudja, mikor kell abbahagyni.

Nyugtalanság tör rá. A magas szárú fekete csizmában álló férfiakra néz. Mindkettőjük nadrágszíján a szabvány SA tőr lóg, de Renate tudja, hogy valószínűleg csak az elrettentő látvány miatt. A szintén mindkettőjüknél levő fekete fogantyús gumibot azonban egészen biztosan nem dísznek van. Néhány héttel korábban a nagymamájával a Potsdamer Straße egyik cukrászdájában kávéztak és süteményt ettek, amikor egy SA osztag masírozott el az ablak előtt. A Führerről, a nemzetről és a büszkeségről énekeltek.

– Nem ártott volna, ha énekórákat vesznek, mielőtt nyilvánosan dalra fakadnak – fejezte ki véleményét Oma (aki amatőr operaénekes; ez tőle hitelesen tréfás megjegyzés volt.)

Renate attól döbrent meg igazán, ami ez után történt: amikor az osztag megállt egy útkereszteződésnél, egyik tagja kiugrott a menetoszlopból, és galléron ragadott egy elhaladó gyalogost. Valamit a férfi arcába üvöltött, és többször megrázta, olyan erősen, hogy az illető feje úgy lóbálózott a nyakán, mintha Renate rongybabája, Alice lett volna. Aztán olyan hirtelen, hogy Renate egy pillanatig azt hitte, csak képzelődik, a milicista botjával fejbe vágta a gyalogost. Az ütés olyan erős volt, hogy a gyalogos, mikor a milicista elengedte, a földre rogyott, és feje erősen vérzett.

A milicista, mint aki pontosan teljesítette feladatát, visszaállt a menetoszlopba. A sebesült férfi női kísérője kétségbeesetten kiáltott segítségért.

Renate megrángatta Ilse kardigánját.

– Azt hiszem, van otthon sütemény. Ráadásul későre jár. Menjünk!

Ilse azonban ott marad, ajkát harapdálva áll.

– Ilse!

– Hallgass rá – mondja az első rohamosztagos. – Rendes lányoknak tűntök. Menjetek haza, és egyétek inkább Mutti süteményét.

Jaj, ne, gondolja Renate, amikor látta, hogy Ilse arcizmai megfeszülnek.

– Én bemegyek – jelenti be barátnője. – Herr Schloss jó pék, jó cukrász. Nem érdekel, hogy zsidó. – Azzal visszafordul Renate felé, és kinyújtja kezét. – Ha meg akarsz itt várni, várj meg. De megkaphatnám a sütipénzt?

Renate csak egy pillanatig tétovázik. Nem tudja, mit tegyen. Ha átadja a pénzt, ő is megszegi a bojkottot. De ha nem adja át, akkor a legjobb barátnőjével száll szembe.

Egy pillanatig mozdulatlanul áll, keze zsebre téve, barátnője felfelé fordított tenyerét nézi. A barátság-gyűrű karikája csillog. Zsebébe markol, kiemelné a kis maroknyi aprópénzt. Aztán megszakítja a mozdulatot.

– Nem. Én is bemegyek.

– Egyszer még, talán nem is sokára komoly bajba fogsz kerülni – mondja Renate később Ilsének, és hasra fordul. – Vagy ami még rosszabb: engem is bajba keversz.

– Egyszer még, talán nem is sokára megtanulsz kiállni magadért – vág vissza Ilse, és kipiszkál egy mákszemmet a fogai közül. Renate felsóhajt.

– Nem értem. Az hittem, te és a szüleid... szeretitek az NSDAP-t. Azt hittem, szerintetek jó dolgokat csinálnak.

Renate szülei gyűlölik Hitlert és a Nemzeti Szocialista bandát. Brutális bigottoknak és félkegyelmű mihasznáknak tartják őket. Ilse szülei – akik sokat szenvedtek a háborús vereség és az azt követő hatalmas infláció nyomán –, feltétel nélkül hisznek Hitler ígéretében, hogy a Führer újra nagyvá teszi Németországot, és személyesen neki tulajdonítják anyagi helyzetük javulását.

– Szeretem a pártot – mondja Ilse. – De ez nem jelenti azt, hogy a barnaingeseket is szeretném. Többnyire úgy viselkednek,

mint túlkoros bandakölykök. És ez a cécó a zsidókkal... *Ugyan már!* – Beletörődőn legyint. – Minden mozgalomban vannak szélsőségesek. A nagyapám szerint majd kinövik.

– Hmmm – hümmög Renate, és arra gondol, vajon a szülei egyetértenek-e ezzel. Nem hiszi, hogy így lenne. Hallotta, ahogy feszült hangon beszélgettek erről a hálósobájukban; olyan szavak hangzottak el, mint *jogrend, a munkától való visszavonulás, és zsidók*. Sok barátjuk és kollégájuk német.

– És ami azt illeti – folytatja Ilse –, azt hiszem, belépek a BDM-be.

– Tényleg? – Renate feléje fordul. Nemrégiben még gúnyolták ezt a csoportot az esztelen masírozások, az idétlen dalok miatt. – Anyád ötlete volt?

– Az enyém. Anyám azt szeretné, ha a Luisenbund tagja lennék. Szerinte az előkelőbb. Vagy valami ilyesmi.

– Ó! – Renate elkomorul. A *Königin-Luise-Bund* tagjai sokkal rosszabbak, mint a Bund Deutscher Mädel csapata. Az egyenruhájuk búzavirágkéék, mert állítólag ez volt Louise királyné kedvenc színe, és hetente tartanak gyűléseket, állítólag királynéjuk emlékére. Abból azonban, amit Ilse és Renate megtudott, miután napokig kémkedtek a csoport után, a tagok nemigen csinálnak mást azon kívül, hogy a francia divatról és az amerikai swing tánc lépéseiről beszélgetnek. – Bankárok és ügyvédek elkényeztetett lányai – jegyzi meg fintorogva.

Ilse a fejét ingatja.

– El tudod képzelni, hogy hetente hat egész órát velük töltös?

– Egy másodpercet sem.

– De a BDM egészen jó hely lehet. Hallom, kempingeznek és sportolnak és mindenféle barkácsolás van. Az érdekesnek tűnik. És rengeteg közös programjuk van a Hitlerjugenddel – mondja, és összekulcsolja ujjait a feje mögött. – Ráadásul kíváncsi vagyok.

– Mire?

– Arra, hogy milyen lenne, ha része lennék... valami nagyobb dolognak.

– Nagyobb, mint micsoda?

Ilse körbemutat a körülöttük heverő szétszórt cipőkön, papírlapokon és könyveken.

– Nagyobb, mint ez itt. Ez a végtelen kör. Iskola, tanulás, alvás. Ezt időnként csak egy-két idétlen szülinapi parti szakítja meg. Az egész olyan érzés... Nem is tudom. Valahogy súlytalan. Mintha én semmit sem tehetnék, semmin sem változtathatnék.

Renate elkomorul.

– Min akarsz változtatni?

– Nem is tudom. Valamin. Ó! És tudod, mit tudtam meg? – Halkabban folytatja. – Erika azt mondja, tavaly nyáron kempingezni mentek a Hitlerjugend csoporttal, és egyik éjszaka kilopózott a sátrából, és úszni ment Rudival, és még három táborlakóval. – Még halkabbra fogja hangját. – Alsóneműben.

Renate gyomrában keserűség kavargog. Azzal nyugtatja magát, hogy nem azért, mert Erika – szinte meztelenül! – úszni ment Rudival, hanem azért, mert egyáltalán kempingezni mehetett. Az ő szülei semmilyen körülmények között nem engednék, hogy az erdő közepén éjszakázzon. Először is azért, mert az anyja ki nem állhatja a természetben tett sétákat („unalmas, céltalan, értelmetlen”). Akkor sem tudna főzni, ha az élete múlna rajta... a konyhában sem, nemhogy tábortűznél. És Franz bicegése miatt sem, ami a gyermekparalízis betegség maradványa. Így is bottal kell járnia, még egyenletes felületeken is. Ami Renate apját illeti, ő azt mondja, több életre eleget aludt sátorban, amikor az orosz fronton volt katona.

– Szóval?

– Mit szóval?

– Szóval, ha én belépek, te is belépsz?

– Tudod, milyenek a szüleim.

– Nem is kellene megmondani nekik!

– Nem kell a beleegyezésük?

– Jól ismered apád aláírását, ugye?

– Ezt komolyan gondolod? – kérdi Renate döbbenten. – És a hivatalos iratok? Azokat nem tudom egyedül megszerezni.

– Úgy hallottam, hogy ha szükséges, beszerzik neked a Né-pességnyilvántartótól. Csak előre kérelmezned kell.

Renate nyújtózkodik, nyakát vakargatja. Előbb az egyik oldalon, aztán a másikon. Próbálja elképzelni, mi lenne, ha Ilse javaslatai alapján járna el: Hazudik. Meghamisítja Vati aláírását. Hetente kétszer és szombatonként kifogásokat talál ki, hogy miért kell elmennie otthonról. A puszta gondolattól is émelyeg. Eddigi leglázázóbb cselekedete az volt, hogy öt éve kinyújtotta a nyelvét az anyjára a háta mögött, tulajdonképpen csak azért, hogy kipróbálja, képes-e rá. Úgy tűnik, arra sem volt képes. *Renate!* – szolt rá Lisbet Bauer. – *A nyelvednek a szádban a helye.* Pedig hátra sem fordult.

Renate úgy döntött, legjobb, ha témát vált.

– Az igazi kérdés az, hogyan kaphatom vissza azt az idióta képeslapot. Franz megöl, ha megtudja, hogy elvettem.

– Honnan tudná, hogy te voltál?

– Ki más lehetne? Anyám?

– Talán Raina – mondja Renate, és vállba böki. – Szerintem ő megtenné.

– Raina nem csak elvonná a képeslapot. Lemásolná. – Renate ferde pillantást vet Ilsére. – Csak férfi helyett karibi manátuszt rajzolna.

– Ó, ez egyenesen borzalmas – mondja Ilse tettetett hányingerrel. A „Raina Bachmeier” a gonosz alternatív személyiség neve, amit Renate azután alkotott magának, hogy a két lány a Concordia moziban együtt megnézte a *Dr. Jekyll és Mr. Hyde* című filmet. Ilse hasonló álneve „Ida Fuchs”. Folyamatos verseny van közöttük, hogy kinek a lelkiismeret-mentes alteregója a romlottabb és züllöttebb elméleti síkon: az elmúlt hetekben

Raina Bachmeier felgyújtotta a Bismarck Gimnáziumot, kirabolt egy ékszerüzletet, és szerelemgyereket szült Herr Steinbergnek; Ida Fuchs ellopta a város összes útjelző tábláját, eltérítette és Párizsba vezette a 8-as villamost, és megevett egy dakszlikutyát ebédre.

– Ha legközelebb találkozom Rudival, el kell kérnem tőle – sóhajt Renate. – Kibírhatalatlanul kínos lesz. Valószínűleg azt gondolja rólam, hogy én vagyok a legrosszabb lány a világon.

– Ha ezt gondolná, nem sietett volna olyan buzgón a segítségére – jelentette ki Ilse kissé csípős hangon. – Megmentette a szép kisasszonyt a bajtól.

– Szép? – hördül fel Renate. Ha észrevette is, hogy az emberek, különösen a fiúk másképpen néznek rá az utóbbi hónapokban, az csak olyan halvány érzékelés volt, ahogy saját testének változásait nyugtázta. Karcsú, fehér combjai hosszabbak lettek; csípője kissé szélesebb, dereka vékonyabb. Fiúsan rakoncátlan, göndör fürtjei csodálatosan kisimultak, enyhén hullámos, fényes és dús barna hajzuhatag terült el a hátán. És bár hallja a halk, elismerő füttyentéseket – *Hallo, meine Schöne! Du bist schlau!* –, ezeket nem igazán tudja magára vonatkoztatni. Még kevésbé képes ezekre reagálni.

– Érted is ugyanúgy megtette volna – mondja Ilsének, de pontosan tudja, és ezért feszélyezi a gondolat, hogy ez nem igaz. Nem mintha az aranyszőke hajú, amazon jellegű Ilsét nem találná szépnek. De felismeri, hogy van benne valamiféle rendíthetlenség, kérlelhetetlenség, valami, ami szinte nőietlen és ez a jellege távortartja tőle a fiúkat. Ugyanez az acélos ösztön vezette rá Ilsét, hogy akkor a földalattin az iskolatáska-tolvaj után vesse magát; az a mozdulat egyáltalán nem volt véletlen, bár Renate ezt természetesen soha nem mondaná ki. Tény, hogy Ilse a tolvaj táskarántó mozdulatára nyers és azonnali reakciót adott; olyan kemény választ, mintha egész életében pontosan erre a lehetőségre várt volna, hogy haragját kitöltse ellenfelén és sérülést okozzon neki. Renate lélegzete eláll, valahányszor visszaemlékezik erre a jelenetre; a döbrent tolvaj arckifejezésére, ahogy menekült.

– Nem, engem nem mentett volna meg – jelenti ki Ilse. – Engem egyetlen fiú sem mentett volna meg. – Szomorúan néz fel a csillagokra, amiket nagy gonddal és fáradságos munkával vágta ki, és saját csillagképekbe rendeztek hálósobáik megnyezetén („hogy ugyanazon ég alatt aludjunk,” mondta Renate). Aztán felsóhajt.

– Az egészben az a legironikusabb – szól Renate témát váltva, – hogy nem is nézted meg alaposabban. Mindazok után sem, ami történt.

Ilse kajánul mosolyog.

– Eleget láttam belőle, amikor Herr Steinberg úgy lobogtatta, mint egy légycsapót. Úgy láttam, hogy az a férfi éppen nyelvezte a nőt.

Kidugta a nyelvét.

– Ó, Ilsi... Ez undorító!

Renate párnával takarta el a fejét.

Ilse nem zavartatja magát. Négykézláb Renatéhez mászik, lehúzza az arcáról a párnát.

– Lehetséges... – súgja –, lehet, hogy Franz is ezt tette egy lánnyal. Sőt, lehet, hogy ő volt a képen. Azt mondtad, hogy nem láttad a férfi arcát. Igaz? Milyen színű volt a haja? – kérdi, és diadalmasan felnevet. – Látod? Onnan szerezhette. Egyenesen a forrástól.

Arcán újfajta ragyogás jelenik meg; hangja remeg az izgatottságtól. Ha Renate észre is veszi, nem teszi szóvá. Csak annyit mond:

– Szörnyű vagy!

Azzal visszarántja a párnát, és egyenesen Ilse haja felé hajítja, bár Renate lévén (gyenge és ügyetlen), nem találja el az arcát. Ilse nevetve visszaveszi. A padlón hempergőznek, nevetve, lihegve, és valahogy tökéletesen illenek egymáshoz; mint mindig; mintha a két lány egy kirakós két pontosan egymásba illő darabja lenne.